

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium

Teie: 03.10.2025 nr JDM/25-1086/-1K

Meie: 27.10.2025 nr 1-7/281-2

**Vangistusseaduse ja karistusregistri seaduse
muutmise ning kriminaalhooldusseaduse
kehtetuks tunnistamise seaduse eelnõu**

Austatud justiits- ja digiminister

Justiits- ja Digiministeerium (edaspidi *JDM*) esitas kooskõlastamiseks vangistusseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise ning kriminaalhooldusseaduse kehtetuks tunnistamise seaduse eelnõu, mille eesmärk on ajakohastada vangistus- ja teenistusõiguse sätteid ning kriminaalhoolduse korraldust, suurendada õigusselgust ja tõhustada vanglate ning kriminaalhoolduse tööd, tagades seejuures kinnipeetavate ja kriminaalhooldusaluste õiguste parema kaitse. Siseministeerium kooskõlastab eelnõu järgmiste märkuste ja ettepanekutega, mille eesmärk on suurendada eelnõu õigusselgust, rakendatavust ja ühtlust erinevate seaduste vahel.

1. Vangistusseaduse nimetuse muutmine

Eelnõu kohaselt muudetakse vangistusseaduse (edaspidi *VangS*) nimetus vangistus- ja kriminaalhooldusseaduseks. Et vältida viitamisvigadest tulenevat õiguslikku ebaselgust, tuleks *VangS*-i nimemuutus kajastada ühtselt kogu seadusandluses. Seega tuleb eelnõus ette näha ka vastavad muudatused seadustes, milles *VangS*-le viidatakse. Siseministeeriumi valitsemisala puudutavatest seadustest vajavad muutmist muu hulgas järgmised seadused:

- **isikut tõendavate dokumentide seadus** (§ 15⁴ lg 2);
- **kodakondsuse seadus** (§ 24 lg 2);
- **relvaseadus** (§ 3 lg 7 ja 8);
- **välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus** (§ 137 lg 2 ja § 366 lg 8);
- **välismaalaste seadus** (§ 279⁴ lg 2);
- **väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus** (§ 15⁴ lg 8; § 19 lg 3; § 23 lg 6; § 33¹⁵ lg 2).

Palume eelnõu ja seletuskirja täiendada muudatustega asjakohastes seadustes.

2. Isikusamasuse tuvastamine vanglasse saabumisel

Eelnõu § 1 punktidega 8 ja 23 muudetakse *VangS*-i §-de 13 ja 89 sõnastust nii, et vanglateenistusel oleks võimalik tuvastada vanglasse või arestimajja tulnud isiku samasust. Muudetavate *VangS*-i §-de 13 ja 89 sõnastusest ja seletuskirjast jääb mulje, et isikusamasust

kontrollitakse ainult teatud juhtudel ja kõikide karistust kandma tulevate isikute isikusamasuses ei veenduta.

Tõsikindla isikusamasuse kontrollimise eesmärgil on oluline andmekogusse päringu tegemine igakordselt isiku vanglasse vastu võtmisel, ka siis kui isikul on kehtiv dokument kaasas. Selleks on vajalik vastava päringu tegemine isikut tõendavate dokumentide andmekogusse (edaspidi *ITDAK*) (ja *ITDAK*-i kaudu automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi andmekogusse), mille abil saab kindluse, et selliste andmete ja fotoga dokument eksisteerib ka riiklikus andmekogus ega ole võltsitud. Kuigi päring tehakse läbi *ITDAK*-i, aga isikut tõendava dokumendi foto tuleb alati automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi andmekogust, oleks korrektne seletuskirjas viidata ka automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi andmekogule. Samas peab jääma alles võimalus lähtuda ainult andmekogu andmetest, kui isikul dokumenti ei ole. Seega oleks valemulje ja õigusliku lünga vältimiseks vajalik sätte sõnastust ja seletuskirja muuta selliselt, et kaetud oleksid kõik olukorrad (üldine sõnastus) või viidata konkreetselt iseseisvalt karistust kandma tulnud isikutele.

Eeltoodust tulenevalt teeme ettepaneku sõnastada kõnelaused sätted järgmiselt:

§ 13. Vastuvõtmise alus

Isik võetakse vanglasse vastu jõustunud kohtuotsuse või -määruse ärakirja alusel. Tema isikusamasust kontrollitakse isikut tõendava dokumendi või isiku tuvastamist võimaldavate riiklikesse andmekogudesse kantud andmete alusel.

§ 89. Eelvangistus vastuvõtmise alus

Isik võetakse vanglasse või arestimajja vastu isiku kinnipidamise või väärteoprotokolli koopia, kahtlustatavana kinnipidamise protokoll koopia, kohtumääruse koopia või kohtuotsuse koopia alusel, tema isikusamasust kontrollitakse isikut tõendava dokumendi või isiku tuvastamist võimaldavate riiklikesse andmekogudesse kantud andmete alusel.

§ 85¹ lõige 1

(1) Isik võetakse vanglasse vastu aresti mõistmise või määramise kohta tehtud kohtulahendi koopia alusel, tema isikusamasust kontrollitakse isikut tõendava dokumendi või isiku tuvastamist võimaldavate riiklikesse andmekogudesse kantud andmete alusel.

3. Kirjavahetuse ja telefonikõnede kontroll

Eelnõu §-i 1 punktiga 11 muudetakse VangS-i §-i 29. VangS § 29 lõike 2 punktiga 4 sätestatakse, et avada ei või kirju, mille on saatnud või mis saadetakse ametiasutusele avaliku teenistuse seaduse tähenduses. Sama paragrahvi lõike 3 teises lause sätestatakse, et on keelatud kontrollida kinnipeetava kirju ja telefonikõnesid kaitsjale, advokaadist esindajale, prokuratuurile, kohtule, õiguskantslerile ning JDM-le. Eelnõuga muudetakse ka VangS §-i 97 „Vahistatu kirjavahetuse ja telefonikõnede jälgimine“, esitades §-s 29 toodud 3 esimest lõiget praktiliselt samas sõnastuses. **Juhime tähelepanu**, et normitehniliselt oleks korrektne VangS §-s 97 viidata §-le 29, mitte sama teksti ümber kirjutada.

4. Isikut tõendava dokumendi väljastamine väljasaadetavale

Eelnõu § 1 punktiga 14 tunnistatakse kehtetuks VangS-i § 32¹. Seletuskirja kohaselt on edaspidi kavas kinnipeetavale väljastada väljasõidu ajaks kinnipidamise õiend või anda talle kätte tema isikut tõendav dokument.

Juhime tähelepanu, et kinnipeetavate seas võib olla ka välismaalasi, kes peale karistuse kandmist kuuluvad Eestist väljasaatmisele. Selleks, et välismaalane ei saaks isikut tõendava dokumendi hävitamisega oma väljasaatmist takistada või edasi lükata, palume leida lahendus, kus väljasaadetavatele isikut tõendavat dokumenti, sh reisidokumenti ei väljastata.

5. Läbiotsimine, turvakontroll ja läbivaatus

Eelnõu § 1 punktiga 21 muudetakse VangS § 68 sõnastust. Seletuskirja kohaselt on eesmärk muuta isiku läbiotsimise korda selgemaks ja üheselt mõistetavaks. Samas ei muudeta VangS § 14 lõiget 1, mis näeb ette **kinnipeetava ja tema asjade läbiotsimise**. Seletuskirja lisa „Rakendusaktide kavand“ §-i 4 kohaselt tehakse analoogsed muudatused viidatud määruses (justiitsministri 5. septembri 2001. a määrus nr 44 „Järelevalve korraldus vanglas“).

Eeltoodust tulenevalt teeme ettepaneku:

a) sätestada erisused, kellele turvakontrolli ja läbivaatust ei tehta, seaduses;

b) mõistlikkuse printsiibist lähtudes ja kasuliku tööaja kokkuhoiu eesmärgi saavutamiseks lisada nende isikute hulka, kellele turvakontrolli ja läbivaatust ei tehta vanglasse sisenev või vanglast väljuv **uurimisasutuse ametnik, kelle eesmärgiks on uurimistoimingute tegemine** (nt vahistatu ülekuulamine). Vastav erisus on kehtivas õiguses ette nähtud nt vanglas uurimistoiminguid tegevatele prokuröridele.

6. Kriminaalhoolduse täide viimine

Eelnõu § 1 punktiga 25 täiendatakse VangS-i peatükiga 5² „Kriminaalhoolduse täideviimine“, kuna kriminaalhooldusseadus tunnistatakse kehtetuks ning vajalikud sätted tuuakse üle vangistusseadusesse.

Eelnõu seletuskirja kohaselt tuuakse VangS-i üle kehtiva kriminaalhooldusseaduse § 28¹ lõige 1 paragrahvi § 104²³ lõikena 1 mis sätestab, et kriminaalhooldust võib teostada võrgustikutöö vormis nii kriminaalhooldusaluste kui ka kriminaalhooldusalusega seotud isikute puhul, kelle abistamine on vajalik juhtumikorralduse põhimõttel võrgustikutöö raames. Paragrahvi täiendatakse lõikega 2, milles on termini „võrgustikutöö“ selgitus. Seletuskirja kohaselt on võrgustikutöö eri osapoolte vaheline koostöö, kus igal võrgustikuliikmel on oma kindel roll ja kokkulepitud ülesanded, mille eesmärk on tagada juhtumi terviklik lahendamine.

Kavandatud §-s 104²⁴ loetletakse võrgustikutöös vajalikud andmekategooriad, mille töötlemise õigus võrgustikuliikmetel on. Loetelust ei leia isiku käitumist või eluviisi iseloomustavate andmete kategooriat. Selleks, et võrgustikuliikmed saaksid isiku ja kriminaalhooldusjuhtumi toetamiseks oma ülesandeid täita hinnatakse praktikas ka erinevaid riske, mida tuleb maandada. Riske põhjustab muuhulgas ka isiku käitumine ja eluviis ning maandusmeetmeid või tegevusi valitakse ja vajadusel muudetakse just käitumist puudutavate andmete põhjal. Ilma nende andmeteta ei saa teha terviklikke hinnanguid ega riskipõhiseid otsuseid kriminaalhooldusaluse või tema lähedaste toetamiseks ja kaitsmiseks. Seega on vajalik tagada ka niisuguste andmete vahetamise õigus võrgustikuliikmete vahel.

Teeme ettepaneku täpsustada kavandatava vangistus- ja kriminaalhooldusseaduse § 104²³, sõnastades selle lõike 2 järgnevalt:

„(2) Võrgustikutöö on kriminaalhooldaja juhitud võrgustikuliikmete koostöö, kus igal liikmel on oma põhiülesannetest lähtuv kindel roll ja kokkulepitud ülesanded ning mille eesmärk on tagada kriminaalhooldusjuhtumi terviklik lahendamine käesoleva seaduse § 104⁷ lõike 1 kohaselt.“

Peame oluliseks, et sättes rõhutataks kriminaalhooldaja juhtivat rolli võrgustikutöös ning seda, et kõik võrgustikuliikmed osalevad juhtumi lahendamisel oma põhiülesandeid täites ning jagavad nende raames kogutud vajalikku teavet. Praktikas on esinenud ootust, et politsei teeks kriminaalhooldusala suhtes just kriminaalhooldusest ajendatud spetsiaalseid kodukülastusi info hankimiseks või kontrolle (sh alkoholi vm ainete tarvitamise osas). Niisugust õigust politseil ei ole. Sätte täpsem sõnastus tagab selguse selles osas, et võrgustikuliikmed ei lepiks kokku ega neilt ei oodataks üksteise eest ülesannete tegemist. Koordineeritud andmevahetus erinevate asutuste vahel võrgustikutöö formaadis kriminaalhooldusjuhtumi lahendamise edukuseks määrava tähtsusega.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Igor Taro
siseminister